

Nr 206.

Kungl. Maj:ts proposition angående bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader förenade med friköp av lägenheter å kyrklig jord; given Stockholms slott den 25 februari 1926.

Kungl. Maj:t vill härmed, under återopande av bilagda utdrag av statsrådsprotokollet över ecklesiastikärenden för denna dag, föreslå riksdagen att bifalla det förslag, om vars avlåtande till riksdagen föredragande departementschefen hemställt.

Under Hans Majestäts
Min allernådigste Konungs och Herres frånvaro:

GUSTAF ADOLF.

Olof Olsson.

Utdrag av protokollet över ecklesiastikärenden, hållet inför Hans Kungl. Höghet Kronprinsen-Regenten i statsrådet å Stockholms slott den 25 februari 1926.

Närvarande:

Statsministern SANDLER, statsråden OLSSON, NOTHIN, SVENSSON, HANSSON, LINDERS, SCHLYTER, LARSSON, WIGFORSS, MÖLLER, LEVINSON.

Efter gemensam beredning med cheferna för justitie- och jordbruksdepartementen anför chefen för ecklesiastikdepartementet, statsrådet Olsson, härefter:

Under nionde huvudtiteln finnes för närvarande uppfört ett extra förslagsanslag till bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område.

Bestämmelser rörande anslaget användande finnas införda i en kungörelse i ämnet den 20 juli 1925 (nr 379).

Från anslaget bestridas sålunda kostnaderna för lantmåteriförrättning enligt lagen om rätt i vissa fall för nyttjanderättshavare att inlösa under

Bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader förenade med friköp av lägenheter å kyrklig jord.

nyttjanderätt upplåtet område (ensittarlagen), för fastställande av inlöst områdes avskiljande och för löseskillingens fördelning, allt dock under förutsättning att nyttjanderättshavaren icke äger tillgång till gäldande av kostnaderna eller efter deras utgivande skulle sakna medel, som skäligen må anses erforderliga för hans eget eller hans familjs uppehälle. Vidare bestri- des kostnaden för visst biträde, varav nyttjanderättshavaren må finnas vara i behov i ärende angående lösningsrätt samt för biträde vid nämnda lant- mäteriförrättning eller vid förhandling inför skiljemän, varom i ensittarlagen förmäles.

På sätt framgår av innevarande års statsverksproposition, bilagan nionde huvudtiteln, punkt 133, har av Kungl. Maj:t för bestridande av ifråga- varande kostnader för budgetåret 1926—1927 begärts ett extra förslags- anslag å 15,000 kronor.

Ensittarlagen, som från sin tillämpning undantager kronan tillhörig jord, har befunnits endast i viss mindre utsträckning kunna grunda lösenrätt till lägenheter å ecklesiastik eller kyrklig jord. Genom en förut denna dag avlåten proposition har Kungl. Maj:t föreslagit riksdagen att antaga ett vid propositionen fogat förslag till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomt- rätt. Sagda förslag avser, såvitt här är i fråga, att öppna en mera allmän möjlighet för lägenhetshavare å kyrklig jord, vilka därå äga egna bonings- hus, att förvärva de av dem brukade områdena. Beträffande de förutsätt- ningar, varunder sådant förvärv enligt det framlagda lagförslaget må äga rum, hava ensittarlagens bestämmelser i åtskilliga avseenden fått tjäna så- som förebild; någon ovillkorlig rätt till lösen har däremot icke inrymts åt vederbörande lägenhetshavare, utan har frågan, huruvida friköp i det enskilda fallet må kunna medgivas, hänlagts till prövning i administrativ ordning. Det skall sålunda enligt förslaget i regel ankomma å kammarkollegiet att avgöra ansökningar av ifrågavarande slag.

De i det föreliggande lagförslaget upptagna bestämmelserna rörande fri- köp av vissa lägenheter å kyrklig jord hava begränsats till stadganden av rent konstitutiv innebörd. Utöver dessa bestämmelser tarvas särskilda till- ämpningsföreskrifter, vilkas utfärdande lärer böra ankomma å Kungl. Maj:t.

De omförmälda lagbestämmelserna skola hava avseende å lägenheter å prästboställen, å boställen anslagna biskopar, domkyrkosysselmän och kloc- kare, ävensom å kyrkors hemman och jordar. Enligt en av kronolägenhets- kommissionen på sin tid verkställd undersökning uppgick (år 1916) antalet lägenheter å präst- och klockarboställen till inemot 6000, av vilka cirka 3500 ansetts lämpligen kunna frånskiljas boställena. Redan med hänsyn till dessa avsevärda siffror uppställer sig fordran på en enhetlig och såvitt möjligt förenklad procedur för friköpsärendenas behandling.

För vinnande av en allsidig och objektiv utredning i friköpsärendena

samt för ernående av möjligast enhetliga grunder för värdeuppskattningen av jord och byggnader torde i regel bliva nödvändigt att, i analogi med vad som äger rum jämlikt ensittarlagen, föranstalta om en syneförrättning å stället. Starka lämplighetsskäl torde tala för att verkställandet av dylika förrättningar uppdrages åt de boställsnämnder, som finnas omförmälda i 32 § i den genom lag den 21 november 1925 (nr 447) reviderade ecklesiastika boställsordningen. Sådan boställsnämnd skall enligt berörda lagrum bestå av tre i orten boende, i lantbruks- och därmed sammanhängande affärsförhållanden kunniga män. Av nämndens tre ledamöter utses en, tillika ordförande, av länsstyrelsen, en av domkapitlet och en av vederbörande pastorat.

I den mån här ifrågavarande förrättningar komma att påkallas beträffande annan kyrklig jord än prästboställen, kommer visserligen den för omförmälda boställsnämnder nu ifrågasatta uppgiften att gå utom ramen för nämndernas genom boställsordningen reglerade verksamhet. Mot en dylik av praktiska skäl påkallad tillfällig utsträckning av dessa nämnders verksamhetsområde torde dock ingen befogad erinran kunna göras.

I särskilda fall, exempelvis där värdet av det till friköp ifrågasatta området är obetydligt, torde uppdraget att hålla förrättning, varom här är fråga, lämpligen kunna meddelas ordföranden ensam.

Å andra sidan lär nog merendels bliva erforderligt, att länsstyrelsen förordnar lantmätare såsom biträde åt nämnden, respektive ordföranden i nämnden. Å lantmätaren lär huvudsakligen ankomma att över det till friköp ifrågasatta området med de gränslinjer, som av förrättningsmännen eller förrättningsmannen må hava preliminärt bestämts, upprätta erforderlig karta med beskrivning ävensom att i övrigt vidtaga de åtgärder, som tarvas för områdets rättsliga avskiljande.

Vad därefter beträffar kostnaderna för den ifrågavarande förrättningen torde dessa kostnader, i analogi med vad som är fallet i fråga om förrättningar enligt ensittarlagen, böra såsom regel gäldas av sökanden. En dylik förpliktelse för lägenhetsinnehavaren torde få anses följa redan med hänsyn därtill, att friköp av lägenheter, varom här är fråga, icke äger rum efter *hembud* av lägenheten till inlösen av lägenhetsinnehavaren, på sätt för motsvarande fall är stadgat beträffande försäljning av vissa egnahemslägenheter å kronodomäner, utan göras beroende på särskild, av lägenhetsinnehavaren därom gjord *ansökning*. Ett särskilt skäl att föreskriva sådan betalningsskyldighet för lägenhetsinnehavaren lär härjämte föreligga med hänsyn till angelägenheten att söka i görligaste mån förhindra ansökningar dels av personer, som kunna förmodas sakna allvarlig avsikt eller förmåga att genomföra ett friköp, dels ock i sådana fall, där det för vederbörande lägenhetshavare bort stå klart, att förutsättningarna för medgivande av friköp icke äro för handen. Stadgas skyldighet för sökanden att gälda före-

varande kostnader, lärer denna bestämmelse böra förbindas med en föreskrift om förpliktelsen för denne att tillika ställa borgen för kostnaderna.

De förrättningar för friköpsärendenas behandling, som här avses, torde i regel bliva av rätt enkel natur och i det stora flertalet fall icke kräva någon avsevärdare tid eller möda för förrättningsmännen. I den mån dylika förrättningar kunna äga rum i omedelbart sammanhang med andra syner och besiktningar, som boställsnämnden har att verkställa, lära desamma kunna avlöpa med helt ringa kostnad för sökanden. För mängden av de lägenhetshavare å kyrklig jord, som enligt det framlagda lagförslaget skulle erhålla möjlighet att friköpa sina områden, torde det oaktat, då det övervägande antalet av dessa personer tillhör de mindre bemedlade samhällsklasserna, nämnda kostnader ofta nog ställa sig ganska kännbara. Då de skäl, som varit bestämmande för statsmedels anvisande i vissa fall för understöd åt lägenhetshavare vid lösensförrättningar enligt ensittarlagen, i allt väsentligt synas äga giltighet jämväl beträffande lägenhetshavare å kyrklig jord, som önska begagna sig av en öppnad möjlighet att förvärva det område, varå de skapat sitt hem, anser jag mig böra föreslå en framställning till riksdagen i syfte att medel jämväl för här angivna ändamål må göras tillgängliga.

Vad angår ersättningen åt boställsnämnden för förrättningar av ifrågasvarande slag torde denna ersättning lämpligen böra utgå enligt samma grund som i 37 § 2 mom. i Kungl. Maj:ts ecklesiastika arrendeförordning den 21 november 1925 (nr 452) finnes bestämd för uppdrag enligt sagda förordning. I angivna författningsrum stadgas sålunda, bland annat, att ledamot av boställsnämnd äger åtnjuta rese- och traktamentsersättning enligt resereglementet, därvid ordföranden skall likställas med domänintendent och annan ledamot med nämndeman, där vederbörande icke på grund av innehavande befattning är berättigad till högre ersättning. För uppsättning och expediering av yttrande och förslag, varom förmåles i 4 § (arrendeuppsättning å löneboställe) äger nämndens ordförande tillgodoräkna sig ett belopp, motsvarande traktamentsersättning för en dag.

Vidkommande härefter kostnaderna för lantmätarens biträde vid nu ifrågakommande förrättningar torde böra erinras om följande.

Ifrågasvarande kostnader utgöras dels av resekostnads- och traktamentsersättning, dels av arvode enligt gällande lantmåteritaxa, däri inberäknat lösen för karta och handlingar.

Resekostnads- och traktamentsersättning, som här avses, lärer redan med stöd av nu gällande författningsbestämmelser kunna gäldas av statsmedel. Enligt kungörelsen den 8 juni 1923 (nr 239) om ändrad lydelse av 2 § i förordningen den 31 december 1920 angående distriktslantmätare m. fl. tillkommande resekostnads- och traktamentsersättning (resereglemente för lantmätare) utgår nämligen dylik ersättning av statsmedel, bland annat,

dels beträffande förrättning, som på grund av vederbörligt förordnande utföres enligt skiftesstadgan eller annan angående delning av jord å landet gällande författning, dels beträffande förrättning, som avser avsöndring av lägenhet. Här återgivna bestämmelser hava i praxis givits den tolkningen, att resekostnads- och traktamentsersättning, som nu nämnts, ansetts kunna gäldas med allmänna medel, bland annat vid förordnanden att biträda vid sådana uppskattningsförrättningar, som omförmälas i punkt 1:o) i Kungl. Maj:ts brev till domänstyrelsen den 17 oktober 1913 med bestämmelser att lända till efterrättelse vid upplåtande av egnahemslägenheter från vissa kronoegendomar. Då vederbörande lantmätares uppgift vid de nu åsyftade förrättningarna för behandling av ansökningar om friköp av lägenheter å kyrklig jord kommer att mycket nära sammanfalla med de åligganden, denne har att fullgöra vid förordnande att biträda vid de nyssnämnda uppskattningsförrättningar å kronodomänerna, torde man kunna utgå ifrån att resekostnads- och traktamentsersättning, varom här är fråga, skall gäldas i samma ordning vid nu berörda två varandra närstående slag av förrättningar.

Vad angår arvodet åt lantmätaren, däri inräknat lösen för karta och handlingar, kan även denna utgiftspost för särskilda fall komma att bestridas av statsverket. Förutsättningar härför äro emellertid, att friköpsförrättningen leder till ett definitivt avskiljande av lägenheten genom jordavsöndring eller ägostyckning samt att de sökanden åliggande kostnaderna för sådan åtgärd måste anses för honom betungande i förhållande till hans ekonomiska ställning. Bidrag, som här åsyftas, utgå av de på ordinarie stat under nionde huvudtiteln anvisade medel till understöd av jorddelningsväsendet m. m.; de närmare villkoren för erhållande av bidrag från nämnda anslag finnas intagna i en kungörelse i ämnet den 8 juni 1923 (nr 238).

På sätt jag i det föregående erinrat är det under nionde huvudtiteln i förslaget till riksstat för budgetåret 1926—1927 begärda extra förslagsanslaget å 15,000 kronor avsett att i vissa fall gälta kostnader förutom för den i ensittarlagen omförmälda lantmäteriförrättning jämväl för visst biträde åt nyttjanderättshavaren, för inlöst områdes avskiljande samt för löseskiljnings fördelning.

Någon anledning att i friköpsärende beträffande lägenheter å kyrklig jord ifrågasätta kostnadsfritt biträde åt lägenhetshavaren av särskilt därtill förordnad person torde icke föreligga. Då den kyrkliga jorden är i allmän ägo, få givetvis boställsnämndens ifrågavarande förrättningar en väsentligen annan karaktär än lantmäteriförrättningarna enligt ensittarlagen. Man torde kunna utgå ifrån att där lägenhetshavaren finner sig vara i behov av råd eller anvisning i fråga, som sammanhänger med ett tilltänkt friköp av område å kyrklig jord, dylikt biträde kommer att lämnas av boställsnämndens ordförande eller någon dess ledamot.

För friköpt områdes rättsliga avskiljande torde i regel icke uppkomma

särskild kostnad för sökanden utöver det arvode, däri inräknat lösen för karta och handlingar, som utgår till den eventuellt såsom biträde vid förrettningen förordnade lantmätaren. På sätt jag i det föregående erinrat föreligger väl redan nu viss möjlighet för de lägenhetshavare å kyrklig jord, varom här är fråga, att i likhet med andra köpare av egnahemslägenheter erhålla bidrag av allmänna medel till gäldande av arvodet åt lantmätare för lägenhetens avsöndring eller utbrytning genom ägostyckning. Härvid är emellertid att märka, att nämnda bidrag utbetalas till köparen först sedan den ifrågakomna förrettningen blivit fastställd och först sedan denne därefter gjort särskild till lantmäteristyrelsen ställd ansökning om bidragets utfående. I första hand har köparen sålunda själv att gälda kostnaden i fråga.

Det måste emellertid obestriddigen anses vara av betydelse för många mindre bemedlade lägenhetshavare å kyrklig jord att omförmälda kostnad, i likhet med vad som under särskilda förutsättningar äger rum i fråga om kostnaden för ett enligt ensittarlagen inlöst områdes rättsliga avskiljande, må kunna bestridas *omedelbart* av allmänna medel. I många fall torde det nämligen visa sig förbundet med icke ringa svårighet för en dylik lägenhetshavare att såväl anskaffa föreskriven säkerhet för betalningen av nämnda gottgörelse som ock att därefter förskottera densamma. Det synes därför skäligt, att den ifrågavarande kostnaden för lantmätares medverkan vid friköp av lägenheter å kyrklig jord må kunna bestridas av statsmedel i samma ordning som, i händelse av bifall till min förevarande hemställan, skall gälla kostnaden för boställsnämnden. Härigenom vinnes jämväl den praktiska fördelen att lägenhetshavaren icke behöver vända sig till olika myndigheter i här ifrågavarande bidragsfrågor.

Någon utgift för lägenhetshavare å kyrklig jord motsvarande kostnaden för löseskillings fördelning enligt ensittarlagen läser icke kunna förekomma.

De med friköp av lägenheter å kyrklig jord förenade kostnader, som jag sålunda avser med min förevarande framställning, har jag följaktligen av skäl som jag ovan angivit ansett kunna begränsas till kostnaden dels för den förrettning å stället, som efter länsstyrelsens förordnande äger rum för friköpsfrågans behandling, dels ock för gottgörelsen åt lantmätare, som av länsstyrelsen förordnas att därvid biträda.

Vad angår de allmänna villkor för att omförmälda kostnader må bestridas av allmänna medel, den ordning, i vilken ansökning om dylik förmån skall göras, ävensom eventuell skyldighet för sökanden att, där friköp icke kommer till stånd, helt eller delvis ersätta statsverket vad i förenämnda hänseende av allmänna medel förskjutits, torde härom böra utfärdas föreskrifter i huvudsaklig överensstämmelse med dem, som finnas intagna i den i det föregående omförmälda kungörelsen den 20 juli 1925 (nr 379).

Vidkommande slutligen storleken av det anslag, som skulle erfordras för tillgodoseende av här förut angivna syftemål, är det behöfliga beloppet av lätt insedda skäl omöjligt att exakt beräkna. De svårigheter, som vid denna beräkning inställa sig, hänföra sig redan till omöjligheten att med någon grad av säkerhet förutse antalet ansökningar om friköp, vartill det framlagda lagförslaget bestämmelser komme att giva anledning. Mycket sannolikt torde likväl vara, att detta antal under den första femårsperioden kommer att bliva förhållandevis ansenligt.

Då jag nu, oaktat här angivna förhållande, anser mig kunna underlåta att för budgetåret 1926—1927 ifrågasätta ett *särskilt* anslagsbelopp för mötande av ifrågavarande utgift, är detta beroende på en särskild omständighet.

Då det föreliggande förslaget till lag angående tillstånd till försäljning av kyrklig jord i vissa fall samt till upplåtelse av sådan jord under tomt-rätt för sitt antagande kräver medverkan jämväl av kyrkomötet, torde lagens utfärdande tidigast kunna äga rum under slutet av innevarande år. De första förrättningar för behandling av inkomna ansökningar om friköp torde följaktligen knappast kunna utsättas förr än fram på våren 1927, då marken blivit bar. För de få månader, som då återstå av budgetåret 1926—1927, har det synts mig som om för tillgodoseende av de förmodligen mindre avsevärda anspråk å bidrag till förrättningar, som komma att äga rum under berörda korta tid, skulle kunna anlitas det i det föregående omförmälda, för nämnda budgetår redan begärda anslaget å 15,000 kronor för bestridande av motsvarande kostnader enligt ensittarlagen.¹ Uteslutet är dock icke att sistberörda anslag genom en dylik ökad påfrestning å det-samma skall komma att visa sig något för lågt, men torde något mera avsevärt överskridande icke vara att befara. För budgetåret 1927—1928 torde särskilda medel böra beräknas för ifrågavarande ändamål, varvid det får tagas under överbäggande huruvida de kostnader, som här avses, lämpligen böra bestridas med medel från ett därför särskilt anvisat anslag.

Under åberopande av vad jag sålunda anfört, hemställer jag, att Kungl. Maj:t måtte föreslå riksdagen

att medgiva, att det i innevarande års statsverksproposition under nionde huvudtiteln för budgetåret 1926—1927 begärda extra förslagsanslag å 15,000 kronor till bestridande i vissa fall med allmänna medel av kostnader förenade med inlösen av under nyttjanderätt upplåtet område må enligt Kungl. Maj:ts närmare bestämmande under samma tid i mån av behov och i överensstämmelse med här förut angivna grunder användas jämväl till bestridande i vissa fall av kostnader för friköp av lägenheter å kyrklig jord.

Kungl. Maj:ts proposition Nr 206.

Med bifall till denna av statsrådets övriga ledamöter biträdda hemställan tackes Hans Kungl. Höghet Kronprinsens-Regenten förordna, att till riksdagen skall avlätas proposition av den lydelse, bilaga vid detta protokoll utvisar.

Ur protokollet:

H. B. Hammar.